

Büntetés-végrehajtás '96

Már-már közhelyszerű, ha azt állítom, hogy 1996-ban is rendkívül ellentmondásos körülmények között végeztük munkánkat. Változatlanul küzdöttünk az évek óta vissza-visszatérő jelenségekkel, mint amilyen a működés nem megfelelő finanszírozása, a személyi feltételek biztosítása, dolgozóink anyagi helyzete, vagy az intézményrendszerünk korszerűtlenségéből adódó problémák.

Nehézségeink, gondjaink ellenére 1996-ban súlyos rendkívüli eseményektől mentes, több tekintetben kifejezetten sikeres évet zártunk, amit elsősorban a tisztességes, áldozatot is vállaló, a szakmai feladatok elvégzésére koncentráló személyzetnek köszönhetünk. Ez nem jelenti azonban azt, hogy nem észleltünk nemkívánatos jelenségeket, nem kellett sokszor határozottan, akár büntetőjogi felelősségre vonást is kezdeményezve fellépni néhány dolgozónkkal szemben. És azt sem jelenti, hogy év közben sok kisebb-nagyobb – nem a feltételek hiányából, hanem figyelmetlen, pontatlan munkavégzésből adódó – hibát nem kellett korrigálnunk. Ezt tapasztaltuk az országos parancsnokság felügyeleti, ellenőrzési tevékenységében ugyanúgy, mint az intézetek végrehajtó munkájában.

Mindezek ellenére az összegzés pozitív.

1996-ban is alapvető feladatunk volt – a működés zavartalan biztosítása mellett – az európai mértékkel mért, korszerű büntetés-végrehajtás kialakítása. E fő cél szem előtt tartásával a már több éve megkezdett folyamat részeként, sok-sok, egymással is összefüggő részfeladaton dolgoztunk, amelyek közül külön említést érdemel az intézetek biztonsági rendszerének továbbfejlesztése, a biztonsággal összefüggő tevékenység javítása, intézményrendszerünk fejlesztése, a személyzet képzési feltételeinek magasabb szintre emelése és nem utolsósorban a jogalkotó, szabályozó munkánk folytatása.

Törvényi szabályozás

Közismert, hogy 1996-ra *teljessé vált* a törvényi szintű szabályozás. (Szándékosan nem a lezárult kifejezést használom, hiszen a büntetőjogi reform részeként a büntetőeljárás tv. újragondolása után nyilván a büntetések és intézkedések végrehajtásáról is önálló törvény születik majd.)

Talán a legfontosabbnak az tekinthető, hogy a büntetés-végrehajtási dolgozókat megillető jogokkal, járandóságokkal és kötelezettségekkel összefüggő szabályok és az ezekrel kapcsolatos garanciák törvényi szintre emelkedtek. Nagyon fontos az is, hogy a tör-

**Elhangzott 1997. február 19-én, a jogászházban rendezett évvértékelő értekezleten.*

MELLÉKLET

vény a fegyveres és a rendvédelmi szerveknél dolgozók alapvető jogosultságában nem tesz különbséget, ezeket egységesen kezeli. Nagy jelentősége van annak, hogy az illetmény-, a pótlék- és az előmeneteli rendszer bevezetésével olyan problémakör rendeződik, amely gyakran okozott gondot. Tudom, persze, az igazi az lenne, ha nem kellene '99-ig várni az új illetményrendszerrel.

Bár a személyzettel kapcsolatos kérdésekről is részletesen szólok majd, úgy gondolom, ide illik a rendőrségi munka erősítésére irányuló törekvések elemzése a büntetés-végrehajtás szempontjai szerint. Teljesen nyilvánvaló, hogy az igazságszolgáltatási rendszer részeseként, a közös érdek miatt, testületünk is örömmel üdvözli azokat az intézkedéseket, amelyek a hazai bűnözés visszaszorítása érdekében történnek, nem tartjuk azonban szerencsésnek ennek egysíkú megközelítését. Azt tapasztaljuk, hogy a rendőri munka fejlesztésére és támogatására irányuló törekvés hangsúlyozása olyan hatással jár, hogy az utóbbi időszakban a jobb jövedelem reményében sokan áthelyezésüket kéri a rendőrséghez. Gondokat okoz az is, hogy az áthelyezésre irányuló kérelem elutasítása esetén az érintett dolgozók inkább megválnak testületünkötől, és a civil életben keresik boldogulásukat. Úgy gondolom, e körben nem kell részleteznem azokat a problémákat, amelyeket eltávozott dolgozóink pótlása okoz számunkra, túl azon, hogy az új felszerelők képzése jelentős költséggel jár.

A szolgálati törvényre visszatérve külön is szólni kell a *büntetés-végrehajtás szakmai napjáról*. Biztos vagyok abban, hogy az elmúlt évben olyan tradíció vette kezdetét, amely a szakma bemutatására, a büntetés-végrehajtási dolgozók összetartásérzetének erősödésére és nyugodtan mondjuk ki: az itt dolgozók méltó ünneplésére lesz alkalmas. Ehhez mintát ad az első sikeres szakmai nap, amely alapvetően a széles körű programajánlatnak, a jó színvonalú szervezésnek és dolgozóink lelkesedésének köszönhető.

A szakmai nap törvényben rögzítését a büntetés-végrehajtás társadalmi presztízse elismerésének, növekedésének tekinthetjük.

Ha majd évek múlva valaki elemzi a '90-es éveket, bizonyára az újraszabályozás éveinek is tekinti azokat. A törvények mellett számos rendelet, utasítás, OP-intézkedés jelent meg, illetve vár megjelenésre.

1996-ot a belső szabályozás évének is tekinthetnénk. Nemcsak azért, mert ekkor jelent meg a 6/1996. IM-rendelet a szabadságvesztés végrehajtásának szabályairól, vagy a fogvatartottak fegyelmi felelősségéről (tehát a bv. szabályzatok), hanem elkészültek és február végéig megjelennek a HSzt-hez kapcsolódó miniszteri utasítások, a szolgálati és alaki szabályzat, valamint az új SzMSz.

Ezek mellett 48 különböző témájú belső rendelkezést adtunk ki. De a szabályozás ezzel nem ért véget, hiszen intézeteink belső utasításait is át kellett, át kell dolgozni. Ezek számát felsorolni is sok lenne, így csak példaként említem az evsz. alkalmazásának, a beszélők rendjének, az intézeteknél a be- és kilépés rendjének, valamint a fegyverhasználatnak az újraszabályozását.

Azért emelem ki a szabályozás tényét, mert a napi munka mellett kellett elvégeznünk úgy, hogy erre – különösen intézeteinkben – nincs külön szakapparátus, de az országos parancsnokság munkatársainak munkaidejét is nagymértékben igénybe vette e tevékenység.

1996 kiemelkedő eseménye, hogy a tiszthelyettes-, és zászlósképzést jelentőségéhez méltó körülmények között végezhetjük. Hosszú évek dédelgetett álma vált valóra az Újhegyi úti iskola megvásárlásával, a korszerű képzés feltételeinek megteremtésével.

Annak ellenére, hogy a kormány még nem tárgyalta a hosszú távú fejlesztési koncepciót, az abban foglaltaknak megfelelő jelentős fejlesztésekre került sor. (A Venyige utcai volt munkásszálló megvásárlásával komoly lépést tettünk a főváros előzetesen fogvatartottjaival kapcsolatos gondjaink megoldására. Az sem közömbös, hogy itt nyílik lehetőség a már említett iskolai tanulók „kollégiumi” elhelyezésére is. Folytatódott és idén befejeződik az 1993. évi XXXII. tv.-nek mindenben megfelelő új épületegyüttes (evsz.–fk.) megépítése Kecskeméten.

Nyitottság

A büntetés-végrehajtás az elmúlt évben is jelentős társadalmi érdeklődés közepette működött. Nyitottságunkra, tevékenységünk reális bemutatására 1996-ban is nagy hangsúlyt helyeztünk. Talán ennek is köszönhető, hogy a sajtóban csökkent a szenzációra koncentráló cikkek száma. Ez a nyitottság, az érdeklődés nemcsak a sajtó részéről, hanem a jogász-, a pedagógustársadalom és a különböző szervezetek részéről is élénk volt. Csak az OP vezető munkatársai több mint 40 előadást tartottak különböző helyeken.

A büntetés-végrehajtás tevékenységét 1996-ban már hagyományosnak nevezhető módon segítették társadalmi, egyházi és karitatív szervezetek. Mintegy száz olyan szervezet van, amely közreműködik a büntetés-végrehajtás munkájában. Számukra az IM szervezésében két alkalommal került sor közös megbeszélésre, és folyamatban van egy koordinációs bizottság létrehozása is.

Az 1995. évi CVII. törvény és a 6/1996. IM-rendelet alapján az eddigi spontán együttműködést a múlt évben egy rendezett, formalizált rendszer váltotta fel, amelyet a büntetés-végrehajtás és a szervezetek közötti együttműködési megállapodások garantálnak. Országos parancsnoksági szinten hat együttműködési megállapodást kötöttünk és kettő előkészületben van. Ezeket a büntetés-végrehajtási intézetek által megkötött további 27 helyi megállapodás egészíti ki.

Az ombudsman szerepe is erősödött. Míg az állampolgári jogok országgyűlési biztosa 1995-ben két, 1996-ban 18 büntetés-végrehajtást érintő ügyben folytatott eljárást testületünkénél. Az eljárások döntő többsége a korábbi „különösen veszélyes” minősítéssel, a levelek továbbításával, a jogorvoslati jog érvényesülésével és az egészségügyi ellátással kapcsolatos fogvatartotti panaszok vizsgálatára terjedt ki. Ezen túlmenően két téma részletes vizsgálatára is sor került. Az egyik az idegenrendészeti őrizettel, a másik a kirendelt védővel rendelkező fogvatartottak védelemhez való jogának érvényesülésével volt kapcsolatos. Az általunk már megismert vizsgálatok nyolc alkalommal ajánlással és ugyancsak nyolc esetben jogsértés megállapítása nélkül záródtak. A nyolc ajánlás közül három az ekkor még hiányzó jogszabályok miatti jogértelmezési problémákból eredt, egy ajánlással kapcsolatban az eljárás még folyamatban van, négy azonban tevékenységünk hiányosságából fakadt. Ez utóbbiak precízebb munkavégzéssel, nagyobb odafigyeléssel, jobb dokumentáltsággal elkerülhetők lehetnek volna.

Nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy míg az állam jó néhány területről kivonul, addig a tárca eredményes fellépése után a büntetés-végrehajtás területén az állami szerepvállalás erősödött, sőt hangsúlyossá vált. Lásd a beruházásokról mondottakat, de talán még fontosabb, hogy e támogatás nélkül az elítéltfoglalkoztatás megoldatlan lenne (normatív és bértámogatás). Ugyanakkor a helyzet felemás, mert a működéssel (üzemeltetéssel) komoly gondjaink vannak.

Pénzügyi lehetőségeink (bár találébb lenne a pénzügyi korlátaink kifejezés) szinte megoldhatatlan helyzet elé állították a büntetés-végrehajtást. Noha a dologi kiadásokra az 1995. évihez képest 250 millió forinttal többet fordíthattunk, és az eddigi igen szigorú takarékoságon semmit sem enyhítettünk, az 1996-os évet így is 154 millió forint kifizetetlen adóssággal zártuk, ebből mintegy 100 millió forint a határidőn túli tartozás. Ebben sze-

repet játszik az is, hogy az év során 113 millió forinttal csökkent eredeti, amúgy is szűkre szabott előirányzatunk. Az év végi tartozás nagysága jól érzékelteti finanszírozási helyzetünk tarthatatlanságát.

Az elmúlt évben nem következett be súlyos, jelentős visszhanggal járó rendkívüli esemény. A biztonsági munka technikai eszközökkel való erősítése megfelelő ütemben folyt, a fogvatartottak őrzésének színvonala javult. De biztonsági helyzetünkkel soha nem lehetünk elégedettek, hiszen – azon túlmenően, hogy a fogvatartottak őrzése testületünk egyik alapfeladata – már egy esemény is gyökeresen megváltoztathatja munkánk társadalmi megítélését.

Nemzetközi felzárkózás

A részletesebb elemzés előtt szólnom kell a nemzetközi felzárkózás érdekében tett elmúlt évi munkánkról is. Ehhez a jogszabályi változások mellett azok a tartalmi változások szolgáltak alapot, amelyeket az év elején megfogalmaztunk, intézkedési tervben rögzítettünk és az év végére szinte teljes körűen megvalósítottunk. Ezek közül – fontossága miatt – a CPT 1994. évi látogatása kapcsán tett ajánlások realizálása bővebb taglalást érdemel.

Az 1995. végén megkapott jelentés alapján 11 feladatot határoztunk meg önmagunk számára az 1996-tól 1998-ig terjedő időszakra. Ezek összhangban voltak a hatályos jogszabályokkal, hosszabb távra szóló céljainkkal, és különösebb feltételrendszer-bővítést nem igényeltek. A megvalósításra kiemelt figyelmet fordítottunk. Ennek eredménye, hogy az elmúlt év végére egyetlen feladat kivételével eleget tettünk az intézkedésben foglaltaknak. Például kidolgoztuk a kábítószer elleni stratégiát, az önmagukra és társaikra veszélyes fogvatartottak elhelyezésének hatékonyabb és humánusabb megoldását. Megindult az öngyilkosság elleni stratégia kidolgozásával kapcsolatos kutatás is. Előre léptünk a fiatalok szakképzésében is, munkáltatási rendszerünk felülvizsgálata és átalakítása azonban még megvalósításra vár.

E témához illeszkedően említést kell tennem a Magyar Helsinki Bizottság elmúlt évi vizsgálatáról is. Erre az év második felében került sor a bizottság fogdamegfigyelő programjának keretében. Bár a jelentés még nincs a kezünkben, a vizsgálat az előzetes információk alapján jelentős hiányosságok feltérképezése nélkül zárult. A jelentést – megküldését követően – a CPT-vizsgálathoz hasonlóan feldolgozzuk, és amennyiben szükséges, intézkedési tervbe foglaljuk az esetleges hiányosságok megszüntetésének ütemezését.

Az általános értékeléskor még a következőkről kell említést tenni: A büntetés-végrehajtás az utóbbi 3-4 évben technikai rendszereinek „forradalmi” változását éli meg. (Lásd informatika, biztonságtechnika, de ide sorolom a járműpark korszerűsítését is.) E folyamat során 1996-ban kerültünk szembe igazán azzal, hogy ezeknek a rendszereknek az üzemeltetése, karbantartása mennyire költséges. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy ezek elengedhetetlenül szükségesek a színvonalas munkavégzéshez.

Szintén jelentős többletmunkát okoz, hogy sok tárcának még egyáltalán nem természetes, hogy létezik büntetés-végrehajtás is. Így – egyeztetési hibákra is visszavezethető-

MELLÉKLET

en – a megjelenő jogszabályokban utólag kellett az elítéltek keresményéből levonandó személyi jövedelemadóval, az egészségügyi ellátásukkal (tb-finanszírozás) foglalkozni. De ilyen példa lehet az autópálya-használati díj is, amit utólag kell rendezni.

Végül itt is megemlítem, hogy a büntetés-végrehajtás a nemzetközi szervezetekben vállalt szereplésével, a nemzetközi kapcsolatok révén hozzájárult Magyarország kedvező megítéléséhez, még az európai integrációhoz is.

A körülmények bemutatásakor az országos parancsnokság szervezeti átalakítását is érintenem kell. Az eltelt év tapasztalatai alapján elmondható, hogy a szervezeti változás nem volt zavarmentes. Ennek két oka volt. Egyrészt az, hogy az átalakítás az OP és az intézetek együttműködésének eddigi szálait, a kiépített személyes kapcsolatokat, az információszerzés és -nyújtás hagyományos módszereit megbontotta. Ez nem büntetés-végrehajtási sajátosság, így van ezzel minden olyan szervezet, amely átalakítással kapcsolatos döntéseket hoz. A másik ok már inkább szubjektív sajátosságnak tekinthető. Nevezetesen az intézetek szakmai önállóságának növelésével sokan egymásnak ellentmondóan értelmezték a szakfelügyeletet és az ellenőrzés szükségességét. Bár az említett problémák és az ezzel kapcsolatos feszültségek az eltelt egy év során fokozatosan tompultak, szereptévesztéssel – egyes esetekben – még napjainkban is találkozunk. Az egyes igazgatóságok feladataiban a finomításokat menet közben elvégeztük, és a napokban megjelenő SzMSZ-ben már ez tükröződik.

Végül, mielőtt az egyes szakterületek részletesebb értékelésével foglalkoznék, jelzem, hogy az országos parancsnokság és a felügyeleti szerv együttműködését a kölcsönös bizalom, a gondok megoldásáért érzett közös felelősség jellemezte. Önállóságunk az elmúlt év során is biztosított volt, javaslatainkat a minisztérium vezetése felkarolta, problémáink megoldását kiemelten támogatta. Hogy sikeres évet zárhattunk, abban annak is jelentős a szerepe, hogy a büntetés-végrehajtás továbbra is mentes volt a politikai csatározásoktól, így tevékenységünk kizárólag a szakmai feladatok ellátására koncentrált.

Adatok, tények

Magyarországon a nyomozó hatóságok 1996-ban 508 531 eljárást fejeztek be. Ezekből az eljárásokból 466 050 bűncselekmény vált ismertté, ami 7 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. Az ismertté vált bűncselekmények 78 százaléka vagyon elleni, 10 százaléka közrend elleni, közel 4 százaléka közlekedési, 3 százaléka pedig személy elleni bűncselekmény volt. A súlyosabb megítélésű bűntettek száma (218 770) 14 százalékkal csökkent az előző évhez képest, a vétségek száma viszont változatlan maradt (247 280). Az elmúlt évben 4 százalékkal kevesebb (24 674) erőszakos és garázda jellegű és 10 százalékkal több (166 541) közterületen elkövetett bűncselekmény történt. A vagyon elleni bűncselekményekkel okozott kár 85 milliárd forint volt, 36 százalékkal több, mint az előző évben.

A bűncselekmények számában történt csökkenés ellenére egy százalékkal több bűnelkövető vált ismertté (122 226). Közöttük az elmúlt évben is sok volt a társadalomra nagy veszélyt jelentő, gátlástalan bűnöző. A fogvatartottak összlétszáma 1996. december 31-

MELLÉKLET

én 12 763 volt, 308-cal több (ez 2 százalékos növekedés), mint az előző év végén. A befogadottak száma az év elején kis ideig növekedett, majd ezt követően folyamatosan csökkent.

Az átlagos fogvatartotti létszám 12 914 volt, 38-cal kevesebb, mint 1995-ben.

Az 1996. december 31-én fogva tartott létszámból: előzetesen letartóztatott 3455; elítélt 8986; kényszergyógykezelt 147; elzárásra beutalt 174; őrizetes 1.

Az előzetesen letartóztatottak száma az év folyamán kis mértékben ugyan, de folyamatosan növekedett, az év végére 272-vel meghaladta az egy évvel ezelőtti regisztráltakét. Ennek következményeként több megyei intézetünk egész évben zsúfolt volt (Veszprém, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Komárom-Esztergom megyei, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet).

Az elítéltek összlétszáma közel azonos volt az egy évvel ezelőtti rögzítettekével. Az elmúlt év végén fegyházban 3127, börtönben 5104, míg fogházban 755 személy töltötte büntetését. Közülük 8711 felnőtt, 275 fiatalkorú bűnelkövető volt.

A fogvatartottak döntő többsége (57 százalék) börtön fokozatban töltötte szabadságvesztését. Az év során befogadottak 39 százaléka első bűntényes volt, 61 százaléka visszaeső.

A külföldi állampolgárok száma 593 volt, 51-gyel több, mint az előző évben. Az idegenrendészeti őrizetek száma (29) változatlan maradt.

A büntetés-végrehajtási bírók az év során 659 elítéltet minősítettek át enyhébb, 17-et súlyosabb végrehajtási fokozatba. Enyhébb végrehajtási szabályok alá 984 fogvatartottat helyeztek.

Büntetés-félbeszakításban 1262-en részesültek, rövid tartamú eltávozást 17 964 esetben engedélyeztünk. Kimaradást 1680 esetben 867 elítélt kapott. A visszatérést elmulasztók száma 451 volt, ez az összeltávozottak 2,4 százaléka.

Az elmúlt évben 21 jogellenes fogva tartás történt. Az eddiginél jóval nagyobb figyelemre ösztönöz bennünket, hogy a korábbi, illetőleg a későbbi szabadítások közül 8 munkatársaink figyelmetlenségéből, felületes munkavégzéséből fakadt.

A büntetés-végrehajtási munka feltételei nem minden tekintetben alakultak az igényeink szerint. A neveléshez és a belső őrzéshez szükséges személyi feltételek továbbra sem optimálisak, a munka tárgyi feltételei is jórészt korszerűtlenek.

Az 1993-ban életbe lépett törvény kedvező hatása az elmúlt év során is érezhető volt, a pozitív menedzselés jó alapokat szolgáltatott munkánkhoz.

A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. IM-rendelet, valamint a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak feyelősségére vonatkozó 11/1996. IM-rendelet elkészítésével és kiadásával olyan hiányokat sikerült az év során pótolnunk, amelyek – az ideiglenes szabályok ellenére is – gyakran jelentettek problémákat a fogvatartottakkal kapcsolatos tevékenység végzésekor. A munka egységesítésének irányába is ható rendeletek annak az európai szemmel is korszerűnek tekintett szemléletnek a jogszabályi megjelenései, amelyeket a fogvatartottak jogainak érvényesülése, nevelése-kezelése, őrzése és ellátása tekintetében a büntetés-végrehajtás már több éve képvisel.

A munka módszertani alapjainak bővítése érdekében több fontos kutatást végeztünk. Olyan témákkal foglalkoztunk, mint például a roma fogvatartottak szociális helyzete, a hajléktalan elítéltek problémái. PHARE-forrásból 600 fős mintával országos szubkulturakonformitás-vizsgálatot végeztünk, és a Közgazdaság-tudományi Egyetem munkatársaival közösen kábítószer-epidemiológiai kutatást kezdeményeztünk. Ezen túlmenően részkutatásokkal is segítettük a CPT látogatásából adódó feladataink megoldását.

A fogvatartottak helyzete

A fogvatartottak jogainak kiemelt figyelemmel történő biztosítását, kötelezettségeik következetes érvényesítését továbbra is legfontosabb céljaink között szerepeltettük. Ezekben a kérdésekben az elmúlt évhez képest – a különböző saját és külső ellenőrzések, valamint az ügyészi vizsgálatok megállapításai alapján – előrelépés mutatható ki. Erre utal az is, hogy az év során hozzánk, illetőleg a különböző hatóságokhoz benyújtott panaszok és bejelentések csekély töredéke bizonyult alaposnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a helyzettel elégedettek lehetünk: a jogszabályokban előírt kötelezettségeink maradéktalan teljesítése érdekében még vannak tennivalóink.

A fogvatartottak elhelyezési feltételei az elmúlt évben sem voltak jobbak az ezt megelőző éveknél, így az egyszemélyes és a lakóhelyhez közeli elhelyezés továbbra is csak távlati cél, annak ellenére, hogy a 3580 közelebbi intézetbe történő szállítási kérelemből az év során 1267-et teljesíteni tudtunk.

Külön problémát jelent a Be. tervezett módosításából az az előírás, amely a rendőrségi fogdákon tölthető időt szabályozza. Csak remélni merem, hogy a Be. módosításának lesz olyan hatása is, hogy csökken az előzetesek száma, mert ha nem, ezzel a büntetés-végrehajtást megoldhatatlan probléma elé állítják.

Az elmúlt évben is kiemelt figyelmet fordítottunk a fogvatartottak oktatására, képzésére, művelődésére.

Általános iskolai oktatás 6 intézetben, 878 résztvevővel folyt. A tanuláshoz való pozitív viszonyulást havonta személyenként 600 forintos ösztöndíjjal segítettük. Erre a célra közel 3 millió forintot fordítottunk, amelynek fele a Fővárosi Önkormányzat által kiírt pályázat elnyeréséből származik.

Középiszkolai képzést 3 intézetben szerveztünk. A képzésben részt vevők száma 106 volt, sikeres vizsgát azonban csak 45 fogvatartott tett.

A szakképzések során előnyben részesítettük azokat az oktatási formákat, amelyek viszonylag rövid idő alatt intenzív szakmai ismeretek elsajátítását teszik lehetővé. A 802 személyt érintő képzést a Munkaügyi Minisztérium 30 millió forinttal támogatta.

A regionális képzőközpontok munkaerő-piaci képzéseiben további 1157 fő szerzett szakképzettséget.

A büntetés-végrehajtás 1996-ban 10,5 millió forinttal finanszírozta az újszerű, tanműhelyfejlesztő programot (hegesztőbázis-helyek, fazekasműhelyek). A pénzügyi keretet a fiatalok elítélteknél a PHARE-program további 10 millió forinttal egészítette ki.

A szabad életben hasznosítható praktikus ismeretek megszerzését ismeretterjesztő

előadások rendszeres szervezésével és széles tartalmi kört felölelő szakkörök működtetésével is segítettük.

A szabadidő hasznos eltöltésének körülményein nem tudunk jelentősen javítani. A könyvtárolomány fejlesztésére költhető 989 ezer forint a szinten tartáshoz is kevésnek bizonyult. A tv-készülékek számát azonban sikerült 230-cal növelni.

A fogvatartottak hangulata a megelőző évhez képest lényegesen nem változott. Az elítéltek elszegényedése folytatódott, a polarizáció nőtt. Az előzetesen fogvatartottak hangulatát – mint arra az ombudsman vizsgálata is rámutatott – továbbra is büntetőügyeik elhúzódása befolyásolta leginkább. 1996-ban egy évet meghaladóan 370, míg két éven túl 50 előzetesen letartóztatottat őriztünk. A pénztelenség és az objektív körülményekből fakadó zsúfoltság további feszültségek forrása volt.

Az elmúlt évben közel 100 egyházi és karitatív szervezet foglalkozott a fogvatartottakkal. Rajtuk kívül – helyi együttműködési megállapodások alapján – sok egyetemi, főiskolai hallgató (jogász, szociális munkás, pedagógus) is részt vett a munkában. Általánosítható tapasztalat, hogy a külső közreműködők jó hatással vannak a fogvatartottak hangulatára, segítik a feszültségek tompítását, és színesítik a belső életet. A civil szervezetekkel való együttműködés szintén kedvező képet mutat, további tisztázást igényel azonban a büntetés-végrehajtás működését figyelemmel kísérő külső szervezetek kompetenciája.

A fegyelmi helyzet alakulásában a különböző kedvezmények és adható jutalmak pozitív hatása az elmúlt évben is számottevő szerepet játszott. A fogvatartottak döntő többsége igyekezett kedvezményeit megőrizni és a követelményeknek eleget tenni. Az elkövetett fegyelmi vétségek száma az 1995-ben regisztráltakal közel azonos volt. Nem történt változás az egyes vétségek eddigi arányaiban sem, az elkövetett cselekmények döntő többsége az utasítás megtagadása, a zárkakörletrend megsértése irányult. Erőfeszítéseink ellenére sem csökkent a fogvatartottak közötti, egymás sérelmére elkövetett fegyelmi vétségek száma.

Az idegenrendészeti őrizet végrehajtása továbbra is jelentős gondot okozott számunkra, annak ellenére, hogy az elmúlt évre a rezsimszabályok stabilizálódása volt a jellemző. A problémák változatlanok voltak: az idegenrendészeti eljárás elhúzódása és személyes gondjaik miatt feszült őrizeteseink több rendkívüli eseményt idéztek elő. Az események a sajtóban is nagy nyilvánosságot kaptak.

A helyzet rendezése érdekében az őrizet végrehajtásának tapasztalatait értékeltük, és javaslatokat tettünk több probléma megoldására. Az ezzel összefüggő munka során telefonálási lehetőséget biztosítottunk az őrizeteseink számára, jogszabály-módosítást kezdeményeztünk a devizakezelés vonatkozásában, és javaslatot tettünk az őrizeteseink foglalkoztatási lehetőségének bevezetésére.

Biztonság

Az elmúlt évben biztonsági helyzetünk javítását kiemelten kezeltük. Tevékenységünk a biztonsági szabályzat kidolgozását, tárgyi és technikai eszközrendszerünk fejlesztését, a személyzet biztonsággal összefüggő szakmai ismereteinek javítását és a feladatok

MELLÉKLET

végrehajtásához szükséges figyelem magasabb szintre emelését egyaránt átfogta. 1996-ban több fórumon tárgyaltunk és határoztunk meg intézeteink biztonságával kapcsolatos feladatokat. Az elért eredmények alapján elmondható, hogy erőfeszítéseink összességében sikerrel zárultak, intézeteink biztonságosabbá váltak.

Az elmúlt évben összesen 95 rendkívüli esemény következett be, a részt vevő fogvatartottak száma 123 volt. Ez számottevő csökkenés az 1995. évihez képest. Jelentősen csökkentek a súlyosabb megítélésű események is. Ezen belül közel 50 százalékkal kevesebb volt a fogolyszökés és az erre irányuló kísérlet. Csökkenés tapasztalható a szökési előkészületek esetében is, ugyanez azonban nem mondható el a hivatalos személy elleni erőszak alakulásáról. Jelzésértékű az is, hogy míg 1995-ben 1, addig 1996-ban 5 kábítószerral való visszaélés történt.

Az előállítások és szállítások nagyságrendje a megelőző évvel közel azonos volt. Az év folyamán 37 392 esetben 37 365 személyt állítottunk elő bíróságra, ügyészségre, szakértőhöz, illetőleg intézeten kívüli szakrendelésre. Ezenkívül 46 012 fogvatartottat szállítottunk különböző okok miatt. Ez összességében közel 85 ezer fogvatartott intézeten kívüli mozgását jelenti. A jelentős idegi megterheléssel is járó feladatnak súlyosabb problémák nélkül tettünk eleget.

Az elmúlt évben tovább folytattuk intézeteink őrzésbiztonsági rendszereinek korszerűsítését. Ennek keretében 4 intézetben építettünk ki komplett hír- és biztonságtechnikai rendszert. Ezen túlmenően a Budapesti Fegyház és Börtönben próbaüzembe állítottunk egy új „háromdimenziós védelmi rendszert”, amely a fogvatartotti körlet homlokzatát védi az épületből történő szökés esetén. A beléptetés biztonságának fokozása érdekében a kapukeretes fémkeresőkészülékek számát bővítettük, ezzel párhuzamosan több fogvatartotti körletet láttunk el gyengeáramú jelzőráccsal. Az ütemtervnek megfelelően folytattuk a biztonsági látogatóhelyiségek kialakítását, a régi típusú rádiók nagy részét korszerű rádiókkal váltottuk ki. A szállítások és előállítások biztonságán rögzíthető állású bilincsek rendszerbe állításával javítottunk.

A felsoroltakon kívül áttekintettük a csomagvizsgáló röntgenkészülékek rendszeresítésének lehetőségét és tárgyalásokat folytattunk egy korszerű kábítószerszűrő- és robbanóanyag-felismerő berendezés próbaüzemeltetéséről is.

A fogvatartottak munkáltatásával és belső őrzésével kapcsolatos biztonsági munka színvonala javult ugyan, de egyes intézetekben továbbra is elmarad a követelményektől. Ebben a személyi feltételek hiánya, a szakterületre jellemző magas fluktuáció és az egy felügyelőre jutó jelentős fogvatartotti létszám egyaránt közrejátszik. Mindezek azonban nem adhatnak felmentést a rend és fegyelem folyamatos fenntartása és a fogvatartottak kötelezettségeinek maradéktalan és következetes megkövetelése alól.

Figyelemmel a bűnözés szerkezetében beállt változásra, rendszerbe állítottunk egy különleges szállítójárművet is. Felvetődhet a kérdés: szabad-e több millió forintot ilyen célra szánni? Én úgy teszem fel a kérdést: szabad-e kellő védelem nélkül útba indítani úgy az öröket, hogy esetleges fegyveres támadásnak lesznek kitéve? A válasz, gondolom, egyértelmű.

1996-ban 234 személlyel szemben alkalmaztunk kényszerítő eszközt. Ez a fogvatartottak 1,8 százaléka. A kényszerítő eszközök döntő többsége (96 százaléka) testi kényszer és bilincs

alkalmazása volt. Szolgálati kutya és fegyver kényszerítő eszközként történő használatára 1996-ban nem került sor.

Az alkalmazást kiváltó okok megoszlása hasonló az 1995. évihez. Leggyakrabban dühöngő fogvatartott megfélemezésekor, illetve utasítás végrehajtásának megtagadása esetén kellett ezekhez az eszközökhöz folyamodnunk. Sérülés 13 esetben (5,5 százalék) történt. A kényszerítő eszközök alkalmazásával kapcsolatos vizsgálatok 233 esetben jogszerű alkalmazást állapítottak meg. A fennmaradó egy eset azonban figyelmeztető számunkra.

A biztonság értékelése során kell megemlíteni, hogy az év végére befejeztük az új Biztonsági Szabályzat elkészítésével kapcsolatos munkákat. A szabályzat kiadására – terveink szerint – ez év márciusában sor kerül. Ennek elsajátítását és az ismeretekről való számadást – az eddigiekhez hasonlóan – központilag szervezzük, és vizsgához kötjük.

Védelmi munkánk az elmúlt évben is átfogta a tárca egészét. A szabályozási dömping e területre is jellemző volt.

A kormány által elrendelt központi szervezésű védelmi igazgatási rendszergyakorlaton – öt megye területén – nyolc büntetés-végrehajtási intézet, tizennyolc bíróság vett részt.

Intézkedéseket tettünk a rendkívüli időszaki szállítási igények kielégítésére, a kiutaló határozatok kézhezvételét követően megkezdtük a szolgáltatásra kötelezett gazdálkodókkal a megállapodások megkötését.

A polgári védelemről szóló törvény végrehajtására kiadott 18/1996. BM-rendelet alapján felülvizsgáltuk az igazságügyi szervek polgári védelmi besorolását, új katasztrófavédelmi terveket készítettünk, illetve szükség esetén módosítottuk a meglévőket.

A felkészülés technikai biztosítása érdekében folytattuk az egyéni védőeszközök beszerzését, cseréjét, felújíttatását. Rendszerbe állítottuk a második orvosi segélyhelyet, befejeztük a veszélyes hulladéknak minősülő selejt vegyvédelmi anyagok megsemmisítését. A veszélyeztetett területeken működő bv. intézetek részére sugármérő műszereket adtunk ki.

Foglalkoztatás

Az elítéltek foglalkoztatása 1996-ban is az egyik legfontosabb feladatunk volt. Az elmúlt évben 7243 fogvatartottat foglalkoztattunk, ami egy százalékkal kevesebb, mint 1995-ben. A jogerős szabadságvesztésüket töltők számához viszonyítva foglalkoztatási arányuk azonban még mindig meghaladja a 80 százalékot. Erre az eredményre – a nyugati országok helyzetére tekintettel – továbbra is büszkéek lehetünk.

1996-ban a gazdasági társaságoknál 3963, míg a költségvetési területen 3280 fogvatartott dolgozott. Ez utóbbin belül 305-en ár- és díjbevételt eredményező tevékenységet folytattak.

A költségvetési rendszerben foglalkoztatottak munkadíjának emelésére az elmúlt évben sem nyílt lehetőség, a gazdasági társaságoknál foglalkoztatottak azonban átlagosan 9 százalékos emelésben részesülhettek. Mivel 1997-ben ugyanez a helyzet, nyugodtan mondhatom, ez nem tartható tovább, komoly feszültségforrás. A bérezéssel kapcsolatos helyzetet nehezítette, hogy az év első két hónapjában az adójogszabályok a fogvatartot-

MELLÉKLET

tak számára is előírták az szja-befizetési kötelezettséget. A probléma márciusban rendeződött és ettől kezdődően a fogvatartottak a nyugdíjjal azonos módon adóztak. Ahhoz, hogy januárban és februárban a nettó munkadíj ne csökkenjen, központilag havi 1000 forint rendkívüli mozgóbér kiadására intézkedtünk. Ez az intézetek bérkeretét nem változtatta meg, és az év hátralévő hónapjaiban takarékosabb felhasználásra ösztönzött. Több intézet emiatt év közben nem tudott élni a mozgóbérezés lehetőségével.

A 6/1996. IM-rendelet a munkadíjak vonatkozásában is jelentős változásokat eredményezett. A rendeletben foglaltak végrehajtásához azonban évente megközelítőleg 15 millió forinttal több pénzre lenne szükségünk.

Szolgálati törvény

Az elmúlt év egyik, számunkra fontos eredménye az új szolgálati törvény megjelenése volt. Tekintettel azonban arra, hogy a törvény csak nemrégiben lépett hatályba, érezhető hatásokat az elmúlt év során még nem eredményezhetett.

A büntetés-végrehajtás személyi állományának összlétszáma 1996-ban 150-nel emelkedett, ezzel 6888 munkatárs foglalkoztatására nyílt lehetőségünk.

Az engedélyezett létszámon belül – a gazdasági társaságokhoz vezényeltekkel együtt – 1227 tiszt, 4705 tiszthelyettes és 956 közalkalmazott volt.

A létszám bővítést döntően az idegenrendészeti őrizet személyi feltételeinek javítására, a kormányzati beruházásban megvalósuló kecskeméti objektum működtetésére és a biztonsági szakterület megerősítésére használtuk fel. Minimális számban pszichológusi, belső ellenőri és jogtanácsosi beosztásokat is sikerült létesítenünk.

Létszámkeretünket 1996-ban az erőfeszítések ellenére sem tudtuk teljes egészében feltölteni. Az év során 1120 főt – 65 százalékkal többet, mint 1995-ben – vettünk fel és 940-en távoztak testületünkől. Az évet 243 fős hiánnyal zártuk. A betöltetlen státusok száma 1996-ban, csekély arányban ugyan, de tovább nőtt. A távozási intenzitási viszonyszám 12,3 százalékról 14,1 százalékra növekedett. Megállapítható, hogy a szervezetet elhagyni kívánók több mint kétharmada saját kérésére távozott. Figyelmet érdemlő az egészségi okok miatt nyugállományba vonulók száma, amely a felső korhatár elérésével távozóknál több mint hatszor nagyobb.

A személyzet átlagéletkora 36,7 évre, az eltöltött átlagos szolgálati idő 7,3 évre módosult. Ez az előző évhez képest nem jelentős változás. Figyelemfelhívó azonban, hogy a nyugállományba vonulók átlagéletkora nem érte el az 50. életévet (49,1 év).

Kereseti viszonyok

A személyi állomány kereseti viszonyai az elmúlt évben sem álltak összhangban a munka fontosságával, a tevékenységből fakadó idegi megterheléssel. Míg a hivatásos állomány átlagosan mintegy 19,5 százalékos, az egészségügyi szakterületen dolgozók 27 százalékos béremelésben részesültek, addig a közalkalmazotti állomány nagy része a bértábla változása következtében béremelést nem kapott. Az állománycsoportba tartozók azonban az év során két alkalommal (novemberben és decemberben) keresetkiegészítés-

ben részesültek. Ezen túlmenően a teljes állomány részére – saját forrásból – július hónapban egyhavi illetménynek megfelelő összegű juttatást fizettünk ki. A központi, illetőleg a saját intézkedéseink ellenére a kifizetett bérek nem versenyképesek a munkaerőpiacon, és számottevően nem lassították a reálbérromlást.

Dolgozóink már több éve tartó elszegényedését nem tudtuk megakadályozni. Így az elmúlt évben is tovább súlyosbodtak a megélhetési problémák, és nőtt azoknak a száma, akik egyre kilátástalanabbnak érzik helyzetüket. Ez nem büntetés-végrehajtási sajátosság, nemcsak az itt dolgozókat érintik az átalakítás nehézségei. Úgy gondolom, amit a büntetés-végrehajtás ennek ellensúlyozására saját erejéből tehetett, azt megtette. Ehhez kapcsolódó a '96-ban többször említett tény, hogy a követelmények viszont változatlanul magasak, de teljesíthetők.

A helyzet ismeretében a szociálpolitikai munkánkra továbbra is kiemelt hangsúlyt helyeztünk. Az elmúlt évben lakásberuházásra 50 millió forintot, lakásvásárlásra ugyancsak 50 millió, míg munkáltatói kölcsön-támogatásra 79 millió forintot fordítottunk. Nyolcmillió forintot segélyként fizettünk ki, magasabb szintű elismerésben 714-en részesültek. Szolgálati Jelet 349 dolgozónk kapott.

A személyzet üdülési lehetőségei változatlanok, ugyanakkor rendkívül költségesek. Ez érezhető a rendelkezésre álló keretek kihasználása során is, egyre kevesebb dolgozónk tudja a szükséges pénzt e célra előteremteni.

Az igali pihenetés továbbra is megfelelően szolgálta dolgozóink regenerálódását. E tekintetben előrelépés, hogy az év folyamán 60-nal tudták az eddigi keretet növelni.

Az új iskola átadása, valamint a személyzet szakmai képzésében elért eredményeink ellenére az alapfokú képzésünk elmaradását nem tudtuk teljes egészében felszámolni. Ennek a magas fluktuáció volt az oka, így 1996-ban sem mondhattunk le a kihelyezett tiszt-helyettesképzésről. A központi iskolában folyó képzés színvonala azonban jelentősen javult, az önvédelmi képzés módosítása, a kábítószerrel kapcsolatos oktatás bevezetése kiemelt fontosságú. Felsőfokú szakmai képzésünk továbbra is megfelelő színvonalú, az év közepén 25 új tisztet avattunk fel, a jelenleg tanulók száma 97. 1996-ban próbaszolgálatos, illetőleg büntetés-végrehajtási szakvizsgát 131 dolgozónk tett.

Fegyelmi helyzet

Az 1996. szeptember 1-jén életbe lépett új Szolgálati törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak fegyelmi felelőssége tárgyában új, egységes anyagi és eljárási szabályokat írt elő. A büntetés-végrehajtási szervezet számára a leglényegesebb változás az volt, hogy a törvény a Btk. rendelkezésének módosításával a büntetés-végrehajtás hivatásos állományú tagjait újra a katonai bűncselekmény alanyainak körébe vonta. Részen ennek a jogszabályi változásnak a következménye, hogy a korábbi évekhez képest megnőtt a szolgálati viszonytal összefüggésben elkövetett bűncselekmények száma.

1996-ban szolgálati helyen, illetőleg szolgálattal összefüggésben 47-en követtek el bűncselekményt, illetőleg vétséget. Ebből 22 katonai bűncselekmény (szolgálati feladat alóli kibúvás 14, szolgálatban kötelességszegés 5, szolgálati közeg elleni erőszak 1, pa-

MELLÉKLET

rancs iránti engedetlenség 2), míg 25 egyéb bűncselekmény volt (korrupció, vesztegetés, hivatali visszaélés 8, bántalmazás hivatali eljárásban 11, gazdasági jellegű bűncselekmény 5, ittas járművezetés 1).

Szolgálati viszonytal nem összefüggő bűncselekmény alapos gyanúja miatt 16 személy ellen indult büntetőeljárás (ittas járművezetés, halálos közúti baleset, súlyos testi sértés, önbíraskodás, garázdaság, lopás és vámorgazdaság miatt).

A bv. intézetek parancsnokainak szabálysértés és fegyelmi vétség miatt 452 személy ellen kellett eljárniuk. A legtöbben e tekintetben is a szolgálati kötelezettségeiket szegték meg (159-en), de igen magas volt azoknak a száma is, akik jelentkezési kötelezettségüknek, illetőleg az ellenőrzési és jelentési kötelezettségüknek nem tettek eleget.

Az ügyek számát tekintve a fegyelmi helyzet nem volt rosszabb az előző évinél. A bűncselekményeket, vétségeket és szabályszegéseket elkövetők száma (515) csak az állomány 7 százalékát érintette, így kijelenthető, hogy munkatársaink döntő többsége a törvényeknek és az egyéb követelményeknek megfelelő, tisztességes munkát végzett az elmúlt évben is.

Kedvezőtlen jelenség azonban, hogy a bűncselekmények, fegyelemsértések okai között továbbra is szerepel az italozó életmód, az együttélési szabályok, normák szolgálati idő alatti és túli megszegése. Kedvezőtlen, ugyanakkor mielőbbi változtatást követel az is, hogy az elkövetők között középvezetői beosztást betöltő osztályvezetők, őrpáncsnokok és nevelők is voltak.

Új jelenség, hogy az elmúlt évben nőtt a büntetés-végrehajtási szervezet, gazdasági társaság sérelmére ismeretlen tettesek által elkövetett lopások, illetőleg rongálások száma. 1996-ban 7 ilyen eset fordult elő. A jelenség többek között azért is figyelmeztető számunkra, mert nagy részük zárt és őrzött területen következett be.

A személyi állomány és a fogvatartottak gyógyító-megelőző ellátása a törvényes keretek között, a progresszív betegellátás minden szintjén az elmúlt év során is biztosított volt. A büntetés-végrehajtás közegészségügyi-járványügyi helyzete is összességében kedvezően alakult. A rendelkezésre álló költségvetési forrásokból sikerült a legsúlyosabb hiányosságokat felszámolni. A felújítások mellett több intézetben létesítettünk új egészségügyi blokkot, fürdőegységet, konyhát.

Egészségügy

1996-ban 87 millió forint értékben vásároltunk orvosi készülékeket, berendezéseket, bútorokat. Gyógyszerekre, kötszerekre és segédanyagokra 130 millió forintot költöttünk. A keret – az e területre is jellemző nagyfokú takarékoság mellett is – csak a legszükségesebb beszerzéseket fedezte.

Hatályba lépett az 1996. évi LXIII. törvény, amely a büntetés-végrehajtás kórházait 688 ágyszám mellett, teljes kapacitásleköttéssel fogadta el. Ezt jelentős eredménynek tekintjük. A törvényhez kapcsolódó 113/1996. (VII. 23.) kormányrendelet előírta minden egészségügyi szolgáltató, így a büntetés-végrehajtás kötelezettségét is működési engedély beszerzésére, amelyhez az eljárást az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szol-

MELLÉKLET

gálat (ÁNTSZ) hatáskörébe utalta. Ennek zökkenőmentes végrehajtása érdekében elkészítettük a direktívákat, megtörténtek az intézetekben a szükséges felmérések, ezzel is segítve a végső dokumentumok kiadását.

Az 1996. évi XLIII. törvényben kapott felhatalmazás szerint közreműködtünk a személyi állomány egészségügyi ellátására vonatkozó közös BM-IM-TNM-rendelettervezet kidolgozásában és a 6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet figyelembevételével ismételten átdolgoztuk a fogvatartottak egészségügyi ellátásról szóló IM-rendeletet, illetve az eljárási szabályokat tartalmazó OP-intézkedés tervezetét. Az új jogszabályok kiadására – terveink szerint – az 1997 első felében kerül sor.

A felsoroltakon kívül több fontos belső intézkedést is átdolgoztunk. Többek között elkészítettük az Igali Továbbképzési és Oktatási Központban folyó regenerációs és rehabilitációs programokhoz szükséges fejlesztés koncepcióját. A takarékosági szempontok érvényesítése érdekében intézkedést adtunk ki a fogvatartottak diétás étkeztetésének biztosításáról. A mielőbbi jogszabályi rendezés és a törvényes működés biztosítása érdekében megkezdtük a foglalkozás-egészségügyi ellátással kapcsolatos felméréseket, a kodifikációs munkát.

Külön kell szólnom a személyi állomány egészségügyi ellátásáról.

Ez 1996-ban is magas színvonalon, a lépcsőzetes betegellátás rendjébe illeszkedően történt. Dolgozóink az alapellátást egyaránt igénybe vehették a háziorvosuknál, a bv. intézet orvosánál, a megyei rendőrkapitányságok egészségügyi osztályainál, valamint a BM Rendelőintézet kijelölt körzeteinél is.

A személyzet szak- és fekvőbeteg-ellátása tekintetében az elmúlt évben lehetőséget teremtettünk a Magyar Honvédség egészségügyi intézményeinek igénybevételére is.

1996-ban 27 342 alkalommal jelent meg büntetés-végrehajtási dolgozó járóbeteg-ellátáson. Az összfelmentési napok száma meghaladta a 160 ezret. Fekvőbeteg-gyógyintézetekben 579 személyt kezeltek, az ápolási napok száma 6961 volt. A tbc-vel kezeltek száma csaknem a duplájára nőtt (10). A szűrővizsgálatokon 4126-an jelentek meg. Kiegészítő szűrővizsgálat (urológia, onkológia) 521 esetben történt.

A gondozottak száma lényeges növekedést mutat (1995-ben 1510, 1996-ban 2607). A legtöbben mozgásszervi, illetőleg szív- és érrendszeri megbetegedésben szenvednek.

1996-ban 255 beteget rehabilitáltak Hévízen, 86-ot gyógykezelték Gyulán. A balesetek száma 494, ebből szolgálati jellegű 76 volt.

Az elmúlt évben is jelentős számú FÜV-eljárás lefolytatására kellett sort keríteni. A megjelentek közül 232-en büntetés-végrehajtási szolgálatra alkalmatlan minősítést kaptak, ezen belül 156-ot rokkanttá is nyilvánítottak.

A személyi állomány körében 19 haláleset fordult elő, ebből 4 öngyilkosság volt.

A felsorolt adatok jól érzékeltetik, hogy a büntetés-végrehajtási dolgozók egészségi állapota – a színvonalas ellátás ellenére – nem megnyugtató.

A legmagasabb szintű egészségügyi ellátás ellenére a fogvatartottak egészségi állapotában a korábbi években már megfigyelt romlás folytatódott.

Az elmúlt évben az önkárosító cselekmények elkövetésének gyakorisága csökkent.

Noha a kábítószer-fogyasztás objektív kimutatására továbbra sincs lehetőségünk, a riportmódszerrel gyűjtött adatok alapján a kábítószerrel bevallottan fogyasztók száma az el-

MELLÉKLET

múlt évhez képest majdnem ötszörösére emelkedett (185 férfival és 5 nővel – szemben a tavalyi aránnyal: 38 férfi és 4 nő).

A betegforgalmi adatok alapján a fogvatartottak orvoshoz fordulása mintegy 10 százalékkal növekedett. A bv. intézetek betegszobáin ápolott betegek száma viszont ugyanennyi százalékkal csökkent. Továbbra is jellemző volt, hogy a rászorultak fekvőbeteg-ellátására elsősorban a büntetés-végrehajtás egészségügyi intézményeiben került sor. Ennek ellenére közel 7 ezer fogvatartottat kellett külső egészségügyi intézetben ápolni.

1996-ban 28 fogvatartott hunyt el gyógyíthatatlan betegségben, és 4-en haltak meg önkasztás következtében.

Gazdálkodás

A büntetés-végrehajtás 1996. évi gazdálkodását meghatározó két legfőbb tényező, az eddigieknél szigorúbb és központosítottabb állami költségvetési gazdálkodás, valamint az előző évekhez viszonyítva reálértékben alacsonyabb költségvetési támogatás volt.

A Magyar Államkincstár létrehozása merőben új költségvetési gazdálkodási feladatot jelentett. A hagyományos pénzforgalom helyett az előirányzat-gazdálkodásra épülő rendszer alapvetően megváltoztatta a költségvetési végrehajtás gazdálkodási rendjét is.

A közbeszerzésről szóló 1995. évi XL. törvény előírásainak gyakorlati megvalósítása nem elsősorban közvetlenül az intézetek gazdálkodását, hanem a központi ellátásba tartozó termékek körét és beruházásainkat érintették.

A Kincstár és a közbeszerzés előírásai – a két rendszer újszerűségéből és kiforratlanságából adódó problémák kiküszöbölése után – gazdálkodásunkban érvényesültek.

Az 1996. évi költségvetési törvény a büntetés-végrehajtás kiadási előirányzatát 11 286,1 millió forintban határozta meg, amelyből működési kiadásokra: 9364,6 millió forintot; felhalmozási kiadásokra: 1661,5 millió forintot; a bv. gazdasági társaságok normatív támogatására 260 millió forintot fordíthattunk.

A kiadásokat 10 412,8 millió forintos költségvetési támogatás mellett 873,3 millió forintos bevételek fedezték, amely tartalmazta a tb-től kapott 389,8 millió forint támogatást. Gazdálkodási lehetőségeinket szűkítette, hogy az év során a 2096/1996. számú kormányhatározat értelmében 113,3 millió forintot zároltak, amelyből 67 millió forint a dologi kiadások kiemelt előirányzatát érintette.

A dologi kiadásainkat az előző évhez viszonyítva 250 millió forinttal növelhettük a fogvatartottak élelmezési és szállítási kiadásainak növekedése miatt.

Ugyanakkor a munkaerőpiaci alap létrehozásával kapcsolatos egyes törvények módosítása a bv. számára is kötelezővé tette a 4,2 százalékos munkaadói járulék befizetését, amely közel 146 millió forintot tett ki és ezt a büntetés-végrehajtásnak kellett kigazdálkodnia.

Az év során több esetben történt előirányzat-módosítás, -átcsoportosítás, ezek és a 184 millió forintos többletbevételek tették lehetővé a dologi kiadások eredeti előirányzathoz viszonyított 316,5 millió forintos növelését.

A dologi kiadások szükségességét mutatja, hogy az e célra fordítható pénz több mint két-

MELLÉKLET

harmadát a fogvatartottak élelmezési kiadásai, valamint az energia- és közműkölségek emésztették fel.

Az átcsoportosítások és a takarékos gazdálkodásra tett intézkedések ellenére a likviditási problémák általánossá váltak. Az intézeti raktárkészletek minimálisra csökkentek. Több intézet havi költségvetési előirányzata alacsonyabb volt, mint a folyamatosan görgetett tartozás. A teljes fizetéképtelenséget csak a törvény által engedélyezett 8 százalékos korrekcióval sikerült elkerülnünk, a folyamatos működést pedig csak tartozásaink növelésével értük el.

Az 1995-ről áthúzódó 56 millió forintos kifizetetlen számlaállomány 1996. december 31-re 154 millió forintra nőtt, amelyből 100 millió forint a határidőn túli tartozás volt. Sajnálatos, de ez az állapot vésszen kezd az 1992-es, 1993-as évekre hasonlítani, aminek eredményeként adósságunk megközelítette (ekkor) a 400 milliót (ez a ki nem egyenlített számlák összegére vonatkozik).

Költségvetési helyzetünkben adódóan a személyzet elhelyezési, szociális és munkakörülményei rosszabbodtak, valamint az ingatlanok műszaki állapota is tovább romlott (ezek persze mindannyiunk előtt ismertek, de a '96-os értékelésnél is rögzíteni kell).

A beruházások és felújítások tekintetében az év kedvezőbb volt az ezt megelőzőnél. A már említett fontos beruházásokon kívül folytatódott a kecskeméti új objektum kivitelezése és a Fővárosi Bv. Intézet rekonstrukciója. A felújítási előirányzatból – a működés biztonsága érdekében szükséges legfontosabb feladatok mellett – öt intézetben folyt nagyobb rekonstrukciós jellegű munka. A takarékosabb gazdálkodás érdekében öt intézetet részesítettünk gázközmű-fejlesztési hozzájárulásban, megteremtve ezzel a fűtés közművesítésének lehetőségét.

Folytatódott a fogvatartottakat szállító gépjárművek folyamatos cseréje, amelyre 1996-ban 105 millió Ft-ot fordíthattunk. Hír- és biztonságtechnikai korszerűsítésre 119 millió, míg az informatikai rendszer további fejlesztésére 160,7 millió Ft-ot költöttünk.

A gazdasági társaságok helyzetében gyökeres változások nem következtek be, elsősorban az ipari üzemek meglévő gyártási kapacitása továbbra sem állt összhangban a piaci igényekkel. A gazdálkodásra összességében jellemző volt, hogy az értékesítések nettó árbevételei csak alig haladták meg a ráfordítási összegeket. Az 517,3 milliós bértámogatás és a sajátos többletköltségek részbeni fedezetét szolgáló 240 millió forintos támogatás ellenére a tizenkét kft. közül – az előzetes adatok alapján – három veszteségesen zárja az évet. A helyzeten az sem segített, hogy két kft. nagyarányú (21-25 százalékos) szabad munkavállalói létszámot épített le.

Az Alföldi Bútorgyár veszteségeinek további növekedését a bútorgyártás megszüntetésével, a teljes termelési struktúra átszervezésével és új vezető kinevezésével próbáltuk megakadályozni. A Nostra Kft.-nél folyt – fizetési és gazdálkodási hiányosságokkal tarkított – munka az eredetileg tervezett nyereség helyett veszteséget eredményezett, ezért itt is vezetőváltásra kényszerültünk. Sajnálatos, hogy az elmúlt évben már a Sopronkőhidai Kft. is veszteségesé vált.

Az elmúlt év fontos eseménye volt gazdasági társaságaink Citifund Kft. által történt teljes körű átvilágítása. Erre a kormány 2211/1995. számú határozatából adódó – a bv.

gazdasági társaságainak közhasznú társaságokká való átalakítására irányuló – előírás miatt volt szükség.

A közhasznú társaságokra vonatkozó jogi háttér (a nonprofit törvény még nem jelent meg), valamint az átalakulás várható működési nehézségei (a közbeszerzési törvény hatálya) miatt az alapító képviselője végül is az átalakítás elhalasztására irányuló büntetés-végrehajtási javaslatot fogadta el, így a bv. gazdasági társaságai továbbra is kft. formában működhetnek.

Ezzel egyidejűleg döntés született a Termelésirányítási és Marketing Igazgatóság döntéselőkészítő tevékenységének megerősítéséről.

Informatika

Az elmúlt évben tovább folytattuk a büntetés-végrehajtás informatikai fejlesztési koncepciójának ütemezett megvalósítását. Míg 1995-ben a műholdas adatátvitel megteremtése jelentette a legfontosabb feladatot, addig az elmúlt év az elért eredmények maximális kihasználására való törekvés jegyében telt el.

A bv. informatikai rendszernek legfontosabb eleme továbbra is a fogvatartotti alrendszer volt. Megállapítható, hogy az év során a működés feltételei, az eszközrendszerek és az alkalmazói készségek egyaránt javultak, a szolgáltatási kör bővült. Ennek ellenére még igen gyakori a párhuzamos manuális adminisztráció. Ellenőrzéseink arra is rámutatnak, hogy a fogvatartotti alrendszer egyes adatállománya eseténként még mindig hiányos, az ún. memóriamezők gyakran üresek. Ez nehezíti, adott esetben lehetetlenné teszi a folyamatba épített ellenőrzések hatékony végrehajtását, a központi szervhez eljuttatott fogvatartotti panaszok gyors – intézeti kiszállást nélkülöző – kivizsgálását. A hiányosságok felszámolása nem tűr halasztást, minden parancsnoktól elvárom, hogy az adatállomány feltöltésével kapcsolatos helyzetet intézetében vizsgálja felül, és amennyiben szükséges, intézkedjen.

A rendszer 1996-ban központi nyilvántartással bővült. Ezt az adatbázist a bv. szervezet fejlesztésére, képviseletére és belső irányítására irányuló vezetői munka támogatására (szervezetfejlesztési stratégia kialakítása, állami vezetők, együttműködő partnerek, médiák tájékoztatása stb.) folyamatosan igénybe vettük.

Az elmúlt évben új és eredményesen alkalmazható eszközként épült be a bv. informatikai rendszerébe a műholdas kommunikációra alapozott elektronikus levelezés is. Az így módon bonyolított információcsere nagysága folyamatosan nőtt, a lehetőségek teljesebb kihasználásának azonban gátat szab a ma még széles kört lefedő „Titokkör”, illetve az elektronikus dokumentumok hitelesítésének problémája. A gondok feloldásával már foglalkozunk.

A CD Jogtár szintén új eleme rendszerünknek, a szolgáltatás minden intézetben hozzáférhető.

Az elektronikus eszközökkel történő fényképes fogvatartotti nyilvántartás kialakítása ugyancsak az elmúlt év fontos eredményei közé tartozik.

A gazdasági munka informatikai támogatását illetően 1996 az előkészítés éve volt.

Megkezdjük a fejlesztési követelmények és azok költségghatékony megvalósítására vonatkozó koncepció kidolgozását.

Nemzetközi kapcsolatok

Az elmúlt évben a büntetés-végrehajtás 163 dolgozója utazott 15 európai országba. A látogatások célja a külföldi büntetés-végrehajtási rendszerek működésének megismerése, illetve nemzetközi konferencián való részvétel volt. Az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek megfelelő fórumainak munkájában is részt vettek munkatársaink. Két dolgozónk tagja volt Strasbourgban annak a munkabizottságnak, amely a személyi állomány jogi státusa, toborzása és képzése témájában dolgozott ki ajánlást a tagországok számára.

1996-ban 14 országból 114 külföldi szakember látogatott Magyarországra. A Közép- és Kelet-Európa országai közötti együttműködés segítése – korábbi évekhez hasonlóan – munkánk fontos részét képezte.

A Közép- és Kelet-Európai Információs és Dokumentációs Központ – amelyet 1994-ben hoztunk létre – 1996-ban két kiadványt publikált, amelyek hasznos információkat szolgáltatnak nemcsak a régió, hanem a többi európai ország szakemberei számára is.

Az év során két konferenciát rendeztünk: 1996. május 27–31. között *Új utak a börtönépítészetben* címmel, valamint 1996. szeptember 5–7. között *Társadalmi szervezetek részvétele a fogvatartottak reszocializációjában* címmel. A pécsi konferencia szakmai színvonalát jelentősen emelte, hogy két nagy nemzetközi szervezet, a PRI (Nemzetközi Börtönreform Társaság) és a CEP (Európai Pártfogók Szervezete) vezetői előadást tartottak.

A konferenciák színvonalának nemzetközi megítélése rendkívül pozitív volt mind a kelet- és nyugat-európai országok, mind az Európa Tanács és más nemzetközi szervezetek részéről.

A már évek óta jól működő (szlovák, lengyel, bajor, osztrák, finn) tapasztalatcseréken kívül 1996-ban Romániával is sikerült szerződést kötnünk. Ezenkívül szóbeli együttműködési megállapodást kötöttünk a Szlovén Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával is. Végül, de nem utolsósorban a görögországi Arisztotelész Egyetemen közösen megnyertünk egy pályázatot az Európai Unió által finanszírozott Leonardo da Vinci programban, amelynek célja a fiatalok szakmai képzése és reintegrációja a társadalomba.

Sajtókapcsolatok

Az elmúlt esztendőben – a korábbi évek gyakorlatának megfelelően – változatlanul élénk volt a sajtó, a televízió, a rádió tudósítóiak érdeklődése munkánk iránt.

1996-ban 430 sajtókérélemet bíráltunk el, 11 százalékkal többet, mint az előző évben.

Az írott sajtóval tovább javult az együttműködésünk. Úgy ítéljük meg, hogy többnyire tárgyilagos tudósítások kerültek az újságok hasábjaira, a televízió képernyőjére és a rádiók műsoraiiba.

Az elmúlt évben öt alkalommal szerveztünk sajtótájékoztatót. Az érdeklődés jelentős

MELLÉKLET

volt. Az intézetparancsnokok több helyen jó kapcsolatot építettek ki a helyi szerkesztőségekkel, ezáltal gyakoribbak lettek a híradások a vonzaskörzetünkben található büntetés-végrehajtási intézetekről.

*

Az elmúlt évi értékelést az 1997. év legfontosabb feladatainak érintőleges felsorolásával kívánom lezárni.

Az alapfeladat továbbra is a működés fenntartása, a fogvatartottak törvényes keretek közötti őrzése, kezelése és ellátása.

Az alapfeladat maradéktalan megvalósítására irányuló törekvésünk mellett tovább kell folytatni mindazokat a munkákat, amelyek az európai felzárkózást, a korszerű magyar büntetés-végrehajtás kialakítását szolgálják. Ennek keretében folytatni kell a jogszabályok és belső szabályaink korszerűsítését; intézményrendszerünk fejlesztését; információs rendszerünk további bővítését, a technika adta lehetőségek szélesítését; ellenőrzési tevékenységünk korszerűsítését és erősítését; a nemzetközi ajánlások ütemezett megvalósítását, a tapasztalatok lehetőség szerinti hasznosítását.

A felsoroltak mellett kiemelten kell kezelni biztonsági helyzetünk fenntartását, a tevékenység javítását; a fogvatartottak jogainak, kötelezettségeinek érvényesítését; a személyzet problémáinak kezelését, szociális és megélhetési gondjainak lehetőség szerinti enyhítését, szakmai képzettségi szintjének emelését.

Tari Ferenc